

IN MEMORIAM
МИЛКА ЧАНАК МЕДИЋ (1929–2022)

БРАНА СТОЈКОВИЋ ПАВЕЛКА

Професор др арх. Милка Чанак Медић рођена је у Зрењанину 1929. године, у породици угледног предузетника. Из куће је понела девојачко васпитање и широко образовање карактеристично за простор и време прве половине двадесетог века, што је подразумевало и знање француског, језика културе, али и мађарског, језика детињства и првих дружења.¹

Опредељење за бављење историјском архитектуром исказала је рано, узевши за дипломски рад, одбрањен 1952. године, тему *Реконструкције романичке цркве у Арачи*. Учесће у студентским екипама професора Ђурђа Бошковића на истраживањима средњовековне архитектуре утврдило је њену усмереност ка проучавању и заштити историјских грађевина и целина. Последипломске студије завршене у Школи лепих уметности (*Ecole des Beaux Arts*) у Паризу, заокружиле су њено познавање методологије и технике приступа историјским споменицима. Руковођење великим подухватима истраживања, документовања и пројектовања, као што је обнова романо-готичке цркве са конацима из 13. века, цистерцитског самостана у Костањевици, започето 1956. године, дало јој је сигурност у каснијем приступу и реализацији обимних пројеката.

Такође, теренски рад у оквиру међународног пројекта спасавања египатских споменика Нубије, који је покренуо Унеско 1961. године, потврдио јој је да се приступ и рад на заштити културних добара у земљи обавља у складу с међународним принципима и стандардима.

Прилику да упознам архитекту конзерватора Милку Чанак Медић имала сам у лето 1972. године, током њеног теренског рада, када је паралелно с реализацијом пројекта измештања праисторијског археолошког налазишта Лепенски вир на нову локацију, започињала радове на конзервацији и реставрацији античког археолошког налазишта Гамзиград. У то време, арх. Чанак Медић већ је била позната у круговима домаћих и међународних истраживача и стручњака у области архитектонског наслеђа, преко бројних редовно објављиваних чланака о изведеним радовима и резултатима истраживања постигнутих на пољу заштите културних добара.

Сусрет с тако обимним конзерваторским пројектима на културним добрима различитих епоха и различитих техничких приступа у њиховом извођењу, као и стручњаком који је пројекте осмислио, представљао је откриће другачијег, инспиративног погледа на могућности бављења архитектуром.

Касније, током седамдесетих година, под руководством др арх. Чанак Медић била сам члан екипе студената управо на археолошком налазишту Гамзиград. Израђивала се техничка документација за поједине грађевине утврђеног комплекса и откривену архитектонску пластику. Тих година, др арх. Чанак Медић започела је своју наставничку каријеру на Одјелу за градитељско наслеђе у Сплиту, Архитектонског свеучилишта у Загребу. Знање и искуство које је преносила студентима у Сплиту, имали смо прилике да примамо кроз рад, али и разговоре о археолошком налазишту на којем смо се налазили. Стрпљиво и предано, др Милка Чанак Медић учила нас је техникама снимања и начинима документовања археолошки откривених грађевина и фрагмената архитектонске декоративне пластике. Указивала је на важност приказане симболике, али и врсте камена и технике клесања у процесу одређивања места одакле су појединач-



ни фрагменти могли да потичу. При свему томе, ни једног момента није пропустила да нагласи историјски и просторни контекст у којем је настало архитектонско дело, помажући нам да се усмеримо и касније отиснемо у област истраживања и заштите угрожене историјске архитектуре.

За Диоклецијанову палату у Сплиту је тада припремана документација за упис на Листу светске културне баштине (добро уписано 1979. године), што је др Чанак Медић директно пратила. Историјске и архитектонске паралеле између гамзиградске утврђене палате и Диоклецијанове палате наметале су се и биле предмет разговора и дискусија које је др Чанак Медић подстицала.

Поред студената, као руководиоца радова, обучавала је и ангазоване физичке раднике, сељаке оближњег села Гамзиград, детаљно их упућујући у античке технике грађења, али и подижући код њих свест о значају места на којем раде. Вештији и амбициознији, овладавали су знањем зидања античким форматима опека, лучних и засведених архитектонских форми, као и клесањем профилисаних венаца и лукова, постајући дугогодишњи верни сарадници.

Рад на истраживању и документовању грађевина и архитектонске пластике археолошког налазишта Гамзиград резултирао је докторском дисертацијом, одбрањеном 1976. године, с темом *Касноантичко утврђено насеље Гамзиград*. Ова публикација још увек је незаобилазни документ за упознавање архитектуре и просторног склопа Гамзиградског комплекса.

Током најдужег периода свог радног века у Републичком заводу за заштиту споменика културе – Београд др арх. Милка Чанак Медић бавила се теренским истраживањем и документовањем српских средњовековних споменика у циљу њиховог очувања кроз различите видове заштите. Бројни пројекти конзервације и ревитализације, враћања фасада у првобитно стање, идеалних реконструкција, показатељ су свеобухватног познавања културног блага Србије. Споменике је увек сагледавала у широком контексту, водећи рачуна о простору и времену њиховог настанка, али и о актуелном стању, савременим потребама и могућностима коришћења.

Као резултат њеног дугогодишњег интересовања за споменике културе проистекле су значајне публикације и текстови у научним и стручним часописима. Издвајају се књиге са обимном графичком документацијом: корпус Споменици српске архитектуре средњег века: *Архијектура Немањиној доба I и II, Архијектура прве половине XIII века I, Архијектура друге половине XIII века I и II, Манастир Дечани* : Саборна црква : архитектура. Бројне монографије о споменицима писала је самостално или у сарадњи с колегама, о Цркви Светог Ахилија у Ариљу, манастирима Жича и Дечани, Катедрали Светог Трипуна у Котору, археолошком налазишту Ромулијана – Гамзиград. Упоредо са објављивањем научних публикација, није занемари-

вала ни научнопопуларна издања, водећи рачуна да сазнања о културном наслеђу Србије, његовим историјским, уметничким и културолошким вредностима допру и до најшире публике.

Каријеру је заокружила као редовни професор Архитектонског факултета, где је последипломце и докторанде водила кроз стицање и проширивање сазнања о непокретном наслеђу Србије и његовој савременој заштити.

Током година руковођења радом на терену, била је често окружена студентима сарадницима на различитим пројектима документовања стања споменика и изради пројеката заштите и презентације. Увек је водила рачуна о млађим колегама, интересовала се за њихова професионална стремљења, подстицала и охрабривала тежње ка напредовању, пратила њихове каријере.

Ни у позним годинама није престајала да се интересује за споменике и за рад колега из службе заштите. Са ентузијазмом је прихватала да буде консултант у решавању недоумица у тумачењу или презентацији неког културног добра и саветима их олакшавала. Последњи иступ имала је 2019. године, када су, за потребе реализације филма о археолошком налазишту Гамзиград, снимљена њена сећања на почетке радова на његовом истраживању, заштити и презентацији.

Изузетно богата биографија одсликава личност и радни век професорке доктора Милке Чанак Медић, а за све који су имали прилике да је упознају и да раде с њом, остала је у сећању као Госпођа Милка.

Брана Б. Стојковић Павелка,
архитекта
brana.pavelka@gmail.com

НАПОМЕНЕ:

- 1] Искрпна биографија и библиографија проф. др Милке Чанак Медић објављена је у *Саопштењима XXXIV* из 2002. године. Од значајнијих публикација, касније су издате: монографија *Манастир Дечани*, Музеј у Приштини, 2005; *Катедрали Светиој Трипуна у Котору*, Котор, 2010; *Ромулијана – Гамзиград*, Београд: Археолошки институт, 2012; *Манастир Жича*, Београд: Републички завод за заштиту споменика културе, 2014.